Növbədənkənar parlament seçkilərinin ən böyük özəlliyi Azərbaycanın bütün ərazilərində keçirilməsidir

Müsahibimiz Mərkəzi Seçki Komissiyasının katibi Arifə Muxtarovadır

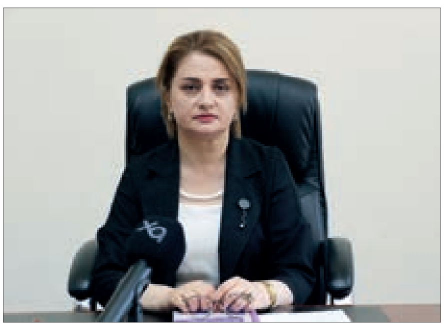

– Arifə xanım, Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə bu il sentyabrın ilk gününə təyin edilmiş növbədənkənar parlament seçkilərində deputat mandatı uğrunda mübarizə gündən-günə güclənir. Hazırda seçki prosesi hansı mərhələdədir?

– Seçki kampaniyası namizədliyin irəli sürülməsi, təsdiq olunması, qeydə alınması, təşviqat və təbliğat dövrü, seçki günü və səsvermənin nəticələrinin dərc olunması kimi mühüm mərhələlərdən ibarətdir. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə növbədənkənar seçkilərlə əlaqədar hazırda gərgin mərhələyə qədəm qoymuşuq. İndiki vaxtda seçki prosesinin ilkin və önəmli mərhələlərindən birində – həm namizədliyin irəli sürülməsi, həm də namizədliyin qeydə alınması prosesindəyik.

Passiv seçki hüququ olan və özünü Milli Məclisin deputatı görmək istəyən hər bir vətəndaş mövcud olan 125 seçki dairəsi üzrə öz namizədliyini irəli sürə bilər. Əlbəttə ki, vətəndaşlarımızın seçmək və seçilmək hüququ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə təsbit olunub. Seçki Məcəlləsinin tələbinə görə, namizədliyin irəli sürülməsi 4 subyekt tərəfindən həyata keçirilir: özü təşəbbüs göstərən namizəd, seçicilərin təşəbbüs qrupu, siyasi partiya və siyasi partiyaların bloku. Yeri gəlmişkən, növbədənkənar seçkilərdə diqqət çəkən məqamlardan biri də siyasi partiyaların prosesə çox fəal qoşulmalarıdır. Bu vaxta qədər ölkə üzrə 22 siyasi partiya səlahiyyətli nümayəndələrini Mərkəzi Seçki Komissiyasında qeydiyyatdan keçirib.

MSK-nın əsas istiqamətverici sənədlərindən biri də seçkilərin hazırlanıb keçirilməsi ilə əlaqədar Təqvim planıdır. Təqvim planında seçki prosesi boyunca həyata keçiriləcək bütün seçki hərəkətləri, bunları həyata keçirəcək subyektlərin dairələri qanunvericiliyin tələbləri əsas götürülməklə işlənib hazırlanmış və bütün seçki dairələrinə çatdırılıb. Təqvim planına əsasən, deputatlığa namizədliyin qeydə alınması üçün sənədlərin təqdim edilməsi iyulun 13-dən başlayıb və avqustun 2-si saat 18-00 dək davam edəcək. Qanunvericilikdə namizədliyin irəli sürülməsinin son müddəti göstərilməyib. Amma qeydə alınmanın son müddəti konkret vaxtla müəyyən edilib. Artıq namizədlər arasında ələləri var ki, tələb olunan imzaları toplayaraq sənədləri aidiyyəti dairə seçki komissiyasına təqdim ediblər. Seçki Məcəlləsinin tələbinə görə, namizəd qeydə alınması üçün imza vərəqələrini və onlara əlavə edilmiş digər zəruri seçki sənədlərini dairə seçki komissiyalarına qaytarmalıdır. Məlum olduğu kimi, hər bir namizəd ən azı 450 etibarlı imzanı dairə seçki komissiyasına təqdim etməlidir. Bu sənədlər vaxtında və lazımı qaydada qaytarılmadıqda, dairə seçki komissiyası həmin şəxsə və ya siyasi partiyalar blokunun nümayəndəsinə sənədlərin qaydaya salınmasını təklif edir. Seçki Məcəlləsinin tələblərinə görə, qeydiyyatla bağlı təqdim edilmiş sənədlərə dairə seçki komissiyalarında 7 gün müddətində baxılır. Təqdim edilmiş bütün sənədlər qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq tərtib edilibsə, həmin şəxsin namizədliyi qeydə alınır.

– Bəzən elə hallar olur ki, namizədliyi qeydə alınmayanlar, guya, onlara qarşı haqsızlıq olduğunu və ya süni əngəllər yaradıldığını iddia edirlər. Seçki təcrübənizdə belə hallarla rastlaşmısınızmı?

– Namizədliyin qeydə alınması prosesində süni əngəl ola bilməz. Əksinə, Mərkəzi Seçki Komissiyası namizədliyini irəli sürmüş şəxslərə hər cür şərait yaradıb. Seçki Məcəlləsi ilə namizədlliyini irəli sürmüş şəxslərə tələb olunan sənədləri və imza toplanması üçün kifayət qədər vaxt verilib. Həmin vaxt ərzində namizədlər tələb olunan imzaları və digər zəruri seçki sənədlərini, yəni irəli sürülmüş namizədin müdafiəsi üçün toplanmış seçici imzaları olan imza vərəqələrini, seçici imzaları toplanmasının yekunu haqqında Mərkəzi Seçki Komissiyasının müəyyənləşdirdiyi formada tərtib edilmiş protokolun 2 nüsxəsini, namizəd haqqında təqdim edilmiş məlumatlarda dəyişikliklər olmuşdursa bu barədə bildirişi, namizədin gəlirlərinin miqdarı və mənbələri barədə məlumatı, mülkiyyət hüququ əsasında namizədə məxsus əmlak barədə məlumatı, namizədin ilkin maliyyə hesabatı (seçici imzaları toplanmasının təşkilinə sərf edilən vəsait haqqında məlumatlar göstərilməklə) avqustun 2-si saat 18.00-dək müvafiq seçki dairəsinin dairə seçki komissiyasına təqdim etməlidir.

Qeyd etmək istərdim ki, zəruri sənədlərdən biri də namizədin öz əmlakı barəsində düzgün məlumat verməsidir. Buraya şəxsə məxsus olan əmlakla yanaşı, eyni zamanda, birgə nikah dövründə malik olduğu, lakin həyat yoldaşının adına rəsmiləşdirilmiş əmlak barəsində də məlumat daxildir. Bundan başqa namizəd paylı və ya birgə mülkiyyətə sahibdirsə bu barədə mütləq dairə seçki komissiyalarına düzgün məlumat verməlidir.

Onu da qeyd edim ki, namizəd tərəfindən təqdim edilən bütün məlumatların düzgünlüyü müvafiq dövlət qurumlarının mütəxəssislərinin də daxil olduğu işçi qrupu tərəfindən yoxlanılır. Ona görə də məlumatlar təqdim olunarkən Seçki Məcəlləsinin tələblərinə ciddi riayət olunmalıdır. Digər məsələlərdən biri də namizədin illik gəliri barədə məlumatın təqdim edilməsidir. Namizədin illik gəliri dedikdə ölkə Prezidentinin seçkilərin təyin edilməsi haqqında sərəncamı dərc edildiyi gündən əvvəlki bir il ərzində olan gəlir nəzərdə tutulur. Namizədin ali təhsili olmadığı halda, özünü ali təhsilli kimi təqdim etməsinə ehtiyac yoxdur. Çünki qanunvericilikdə Milli Məclisin deputatı olmaq üçün ali təhsil tələbi nəzərdə tutulmayıb.

Zəruri seçki sənədləri təqdim edilmədikdə həmin namizədin qeydə alınmaması barədə dairə seçki komissiyası tərəfindən qərar qəbul edilə bilər. Bu halda dairə seçki komissiyası namizədin qeydə alınmasından imtina edərsə, mütləq imtinanın əsası qərarda göstərilməlidir. Namizəd imtina barədə qərardan razı qalmadığı halda onun həmin qərardan qanunla müəyyən edilmiş qaydada və müddətdə Mərkəzi Seçki Komissiyasına şikayət etmək hüququ var. Ona görə də namizədliyin qeydə alınmasından imtina barədə dairə seçki komissiyasının qərarı qanuni və əsaslı olmalıdır.

Fürsətdən istifadə edib qəzetiniz vasitəsilə dairə seçki komissiyalarının diqqətinə çatdırmaq istəyirəm ki, seçki komissiyasının bütün qərarları qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olmalı və əsaslandırılmalıdır. Qeyd edim ki, Seçki Məcəlləsinin tələbinə uyğun olaraq hər bir dairə seçki komissiyasının nəzdində aidiyyəti dövlət orqanlarının mütəxəssislərindən ibarət işçi qrupu fəaliyyət göstərir. Həmin mütəxəssislər öz fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq namizədin qeydə alınması üçün təqdim edilmiş zəruri seçki sənədlərini yoxlayır və müvafiq rəy tərtib edirlər. Namizədin qeydə alınıb-alınmaması məhz həmin rəy əsasında həyata keçirilir.

– Vətəndaşların seçki hüquqlarının pozulmasının qarşısının alınması qanunvericilikdə necə tənzimlənir?

-Vətəndaşların seçki hüququnun təminatı Seçki Məcəlləsində öz əksini tapıb. Bu, birbaşa seçki komissiyalarının üzərinə qoyulmuş vəzifədir. Eyni zamanda, qanunvericilik bu hüquqların həyta keçirilməsinin məhkəmə yolu ilə təminatını da nəzərdə tutur. Seçki subyektləri seçki prosesinin istənilən mərhələsində seçki hüquqlarının pozulduğunu güman edərsə, müvafiq seçki komissiyasına müraciət edə bilər. Bu hüquqa seçici, namizəd, qeydə alınmış namizəd, siyasi partiya və siyasi partiyalar blokunun səlahiyyətli nümayəndəsi, müşahidəçi, vəkil edilmiş şəxs malikdirlər. Qanunvericiliyə görə, məntəqə seçki komissiyalarının qərar, hərəkət və hərəkətsizliyindən müvafiq dairə seçki komissiyasına, dairə seçki komissiyasının qərar, hərəkət və hərəkətsizliyindən Mərkəzi Seçki Komissiyasına, sonuncunun qərarından, hərəkət və hərəkətsizliyindən isə müvafiq apellyasiya məhkəməsinə şikayət etmək olar. Seçki subyektləri hətta Ali Məhkəməyə qədər müraciət edə bilərlər. Şikayətlər isə seçki prosesinin müxtəlif mərhələlərinə aid ola bilər. Bu, namizədliyin irəli sürülməsindən başlarayaq, son mərhələni də əhatə edə bilər. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, əgər vətəndaş hesab edirsə ki, onun seçki hüququ pozulur, bu halda həmin şəxsin seçki komissiyalarına müraciət etmək hüququ var.

Seçki Məcəlləsinin tələblərinə görə, seçki komissiyalarına daxil olmuş müraciətlər komissiyaların nəzdində yaradılmış ekspert qrupları tərəfindən araşdırılır. Mərkəzi Seçki Komissiyasının nəzdində 9, dairə seçki komissiyasının nəzdində isə 3 nəfərdən ibarət ekspert qrupu formalaşdırılıb. Mərkəzi Seçki Komissiyasının nəzdində fəaliyyət göstərən ekspert qrupunun üzvləri peşəkar hüquqşünaslardan ibarətdir. Əgər vətəndaş seçki dairəsinin qərarından MSK-ya rəsmi şikayət edərsə, həmin ərizə ekspert qrupunun üzvləri tərəfindən araşdırılır və 3 gün müddətində baxılır. Əgər səsvermə gününə 3 gündən az müddət qalıbsa, müraciətə 2 gün ərzində baxılmalıdır. Səsvermə günü və ondan sonrakı gün daxil olan şikayətlər isə dərhal araşdırılır.

– Seçkilərdə şəffaflığın və aşkarlığın təmin olunmasında müşahidəçilərin rolu böyükdür. Kimlər seçkiləri müşahidə edə bilərlər?

– Tamamilə haqlısınız, seçki prosesində aşkarlığın və şəffaflığın təmin edilməsində müşahidəçilərin böyük rolu var. Dünya seçki praktikasında da seçkilərin şəffaflığının təmin olunmasında müşahidəçilik institutunun önəmi xüsusi vurğulanır. Seçki Məcəlləsinə görə seçki komissiyalarının üzvləri, müvafiq seçki dairəsi üzrə qeydə alınmış namizədlər və onların səlahiyyətli nümayəndələri yaxud onların vəkil edilmiş şəxsləri, siyasi partiyaların, siyasi partiyalar bloklarının vəkil edilmiş şəxsləri seçki komissiyalarının iclaslarını, habelə səslərin hesablanmasını, məntəqə və dairə seçki komissiyalarında seçki bülletenləri, seçici siyahıları ilə, səsvermə üçün qeydiyyatdan çıxma vəsiqələri ilə, səsvermənin nəticələri və yekunları haqqında protokollarla müvafiq işin aparılmasını müşahidə etmək və onlarla tanış olmaq, dairə və məntəqə seçki komissiyalarının qərarlarının və digər seçki sənədlərinin (seçici siyahıları, səsvermə üçün qeydiyyatdan çıxma vəsiqələri, seçki bülletenləri və imza vərəqələri istisna olmaqla) surətlərini almaq, seçki komissiyalarında digər seçki hərəkətlərinin həyata keçirilməsini müşahidə etmək hüququna malikdirlər. Aktiv seçki hüququ olan, qanunla müəyyən edilmiş qaydada 18 yaşı tamam olmuş Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları, məhkəmənin qərarı ilə məhdud fəaliyyət qabiliyyətsizliyi elan edilmiş şəxslər istisna olmaqla, bütün vətəndaşlarımızın müşahidə aparmaq hüququ var. Vətəndaş öz təşəbbüsü ilə də bu hüququ əldə edə bilər.

Ölkə üzrə bütün seçki dairələrində müşahidə aparılması üçün aktiv seçki hüququna malik Azərbaycan vətəndaşları, öz təşəbbüsü ilə, qeydə alınmış namizədin, siyasi partiyanın, siyasi partiyalar blokunun, seçkilər sahəsində fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət təşkilatları, beynəlxalq müşahidəçilər ərizələrini seçkilərin təyin edilməsi haqqında sərəncamın rəsmi dərc olunduğu gündən başlayaraq seçkilərin keçirilməsinə 10 gün qalanadək, yəni 2024-cü il avqustun 22-dək Mərkəzi Seçki Komissiyasına təqdim edə bilərlər.

Seçki dairəsinin ərazisində müşahidə aparmaq niyyətində olan subyektlər isə ərizələrini seçkilərin təyin edilməsi haqqında sərəncamın rəsmi dərc olunduğu gündən başlayaraq seçkilərin keçirilməsinə 5 gün qalanadək, yəni avqustun 27-dək müvafiq seçki dairəsinin dairə seçki komissiyasına təqdim edə bilərlər. Qeyd edim ki, bu müşahidəçilər səsvermə günü müşahidə aparmaq hüququnu yalnız həmin seçki dairəsinin ərazisində həyata keçirirlər. Bu müşahidəçilərin digər seçki dairəsinin dislokasiyasında müşahidə aparmaq hüququ yoxdur.

Beynəlxalq müşahidəçilərə gəlincə, bildiyiniz kimi Azərbaycanda keçirilən seçkilər daim beynəlxalq ictimaiyyətin diqqət mərkəzində olub. Hər dəfə ölkəmizdə seçki keçiriləndə çoxlu sayda beynəlxalq müşahidəçi həmin seçkilərin gedişini izləyib və öz təəssüratlarını bölüşüblər. Seçkiləri müşahidə etmək istəyən beynəlxalq təşkilatlar müşahidə aparmaq üçün MSK-ya müraciət edib akkreditasiyadan keçdikdən sonra xüsusi lövhəciklərlə təmin edilir və seçki prosesini sərbəst izləyirlər. Ölkəmizdə keçirilən seçkilərdə qanunvericiliyin tələblərinə əsasən beynəlxalq müşahidəçilərlə yerli müşahidəçilər eyni hüquq və vəzifələrə malikdirlər.

– Növbədənkənar seçkilərin önəmli xüsusiyyətlərindən biri də respublikamızın bütün ərazisində keçirilməsidir...

– Seçkilərin bütün ərazilərimizdə keçirilməsi hər bir azərbaycanlı üçün böyük fəxrdir. Bu ilin əvvəlində növbədənkənar Prezident seçkilərinin ölkəmizin bütün ərazisində keçirilməsinə hamımız qürurla şahidlik etdik. İndi isə parlament seçkilərinin də bütün ərazilərimizdə keçirilməsinin sevincini yaşayırıq. Uzun illər torpaq həsrəti çəkmiş seçicilərimizin bir hissəsi artıq müvəqqəti məskunlaşdıqları bölgələrdə deyil, öz ata-baba yurdlarında səs verəcəklər. Bildiyimiz kimi, işğaldan azad olunmuş ərazilərimizə Böyük Qayıdış proqramı uğurla reallaşdırılır. Həmin ərazilərə köçənlərin sayı çoxaldıqca yeni seçki məntəqələrinin yaradılması zərirətdə artır. Bu məqsədlə həmin ərazilərdə bu il əlavə olaraq 8 yeni seçki məntəqəsi formalaşdırılıb. Bütün bu sadaladığımız məqamlara əsasən, deyə bilərik ki, növbədənkənar parlament seçkiləri ölkəmizin həyatında əlamətdar ictimai-siyasi hadisələrdən biridir.

Söhbəti qələmə aldı:
Əliqismət BƏDƏLOV
XQ

Xalq qəzeti .- 2024.- 19 iyul, (№ 150).- S.5.